

УДК 657.1:674.8

Лищенко О.Г.,
канд. екон. наук, доц. кафедри обліку та оподаткування,
Стрільець Н.В.,
Запорізький національний технічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВІДХОДІВ ВИРОБНИЦТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Постановка проблеми. Економіко-екологічна безпека промислового підприємства в сенсі поводження з відходами пов'язана як з їх утворенням, так і зі зберіганням чи використанням. Звісно, останнє має більшу економічну, а також екологічну значимість для промислового підприємства, тому що направлено на зменшення впливу відходів на навколишнє середовище та на отримання стійкого економічного ефекту від їх повторного використання.

Потреба прийняття управлінських рішень щодо еколого-економічного використання відходів вимагає належного інформаційного забезпечення, підґрунтям якого має стати облік та контроль. Результати дослідження нормативно-правових актів з питань організації обліку та контролю операцій з відходами засвідчують, що, на жаль, вони не забезпечують формування повноцінної інформаційної бази, оскільки до тепер відсутнє методологічне забезпечення відображення в обліку та калькулювання собівартості переробки відходів власними силами та з використанням послуг підприємств – переробників/утилізаторів відходів. Тож, до тепер існує нагальна потреба в подальшому дослідженні організаційно-методологічних положень обліку та контролю операцій з відходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначені проблемні питання мали відображення у наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: В. Бабіч, Ф. Бутинця, Н. Верхоглядової, І. Волкова, А. Воробієнко, Л. Гавриловської, Н. Грабової та ін. Проте, незважаючи на фундаментальні дослідження з питань обліку і контролю операцій з відходами, науковці майже не приділяють уваги комплексному підходу для прийняття назрілих еколого-економічних рішень для промислових підприємств нашої країни. Тож, для посилення роботи в напрямі впровадження та використання маловідходних технологій на підприємствах, внаслідок виробничої діяльності яких утворюються відходи, важливо розробити рекомендації з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку та контролю з подальшим їх використанням на практиці.

Постановка завдання. Мета статті полягає в пошуку шляхів удосконалення організації обліку та контролю операцій з відходами задля формування повноцінного інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо еколого-економічного використання відходів промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статтею 1 Закону України «Про відходи» визначено, що відходи – це будь-які речовини, матеріали та предмети, що утворилися у процесі виробництва або споживання, а також товари (продукція), які повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не можуть надалі використовуватися за місцем їх утворення чи виявлення та від яких їх власник позбавлятиметься або має намір позбавитися шляхом утилізації або видалення [1].

Якщо розглядати можливість повторного використання відходів у діяльності промислового підприємства, то їх можна поділити на дві категорії: зворотні та безповоротні відходи. Така класифікація відходів запропонована Методичними рекомендаціями № 373, які описують процедуру формування собівартості виготовленої підприємством продукції (робіт, послуг) [2]. Але треба визнати, що всі відходи можна розглядати як зворотні, тобто такі, що мають певну цінність, це підтверджує і наявний практичний досвід. Крім того, стрімкий розвиток науково-технічного прогресу сприяє застосуванню окремих методів використання відходів, які роблять можливим повторне їх використання.

Слід наголосити, що, формуючи облікову політику підприємства в частині обліку відходів, необхідно пам'ятати про класифікацію відходів і їх фізичний стан; термін (період), за який здійснюється облік; перелік місць обліку відходів (код і найменування виробничо-технологічного процесу, установки де утворюються відходи); паспортизацію; нормативи утворення чи використання; напрямки використання; клас та категорії небезпеки; встановлення контрольованого показника відходу та методи їх вимірювання і контролю; розрахунок коефіцієнта переведення кількості відходів в умовних одиницях в тонни; методи оцінки відходів.

Дослідження існуючих класифікацій відходів дозволяє зробити висновки, що в переважній їх більшості відсутній комплексний підхід до об'єкта дослідження, а виокремлені класифікаційні ознаки невзаємопов'язані з інформаційними потребами певних користувачів. Отже, науково-обґрунтована

класифікація відходів вкрай необхідна для побудови методики обліку відходів та витрат на утилізацію за новими принципами забезпечення повною та об'єктивною інформацією користувачів різних рівнів.

Вибір конкретних ознак, покладених в основу класифікації відходів, має залежати від специфіки діяльності підприємства, а також від його стратегії і тактики. У зв'язку з цим може бути доцільною класифікація відходів за наступними ознаками: за видами діяльності; за фазами та елементами процесу, на яких утворилися відходи; за найменуванням; за походженням; за фізичним станом; за класом небезпеки; за можливістю утилізації на підприємстві; за сферою використання; за відношенням до господарських процесів; за відношенням до виробничих процесів; за необхідністю додаткової переробки до їх повторного використання; за причинами виникнення; за об'єктом; за можливістю оцінки; за способами оцінки; за джерелами відшкодування.

Відходи, як об'єкт обліку, потребують організації їх внутрішнього контролю. Міжнародним стандартом аудиту 315 надається таке визначення поняття внутрішнього контролю. Внутрішній контроль – це процес, який визначається і на який впливають особи, наділені повноваженнями управління та найвищого управління, а також інший персонал, який надає обґрунтовану впевненість щодо досягнення цілей суб'єкта господарювання стосовно:

- 1) достовірності фінансової звітності,
- 2) ефективності діяльності,
- 3) дотримання застосовуваних законів та нормативних актів [3].

Внутрішній контроль правильності облікового відображення операцій з відходами виробництва передбачає сукупність послідовних етапів, які за їх функціональним призначенням можна згрупувати у певні стадії: організаційну, яка передбачає визначення суб'єктів та об'єктів контролю, завдань, які слід вирішити у ході проведення контролю, джерел інформації, необхідної для здійснення контролю, вибору прийомів контролю; методичну, яка полягає у перевірці правильності оформлення первинних документів, відображенні відходів виробництва на рахунках бухгалтерського обліку, розрахунку відхилень від встановлених норм; результативну, яка передбачає виявлення причин утворення таких відходів, їх аналіз і встановлення відповідальних осіб, що забезпечить отримання достовірної інформації та прийняття рішень щодо уникнення виявлених проблем у майбутньому [4].

Необхідність дотримання цих стадій зумовлена виконанням завдань, поставлених перед суб'єктами контролю.

Також, до вищевикладеного, слід додати, що зворотні відходи відповідають поняттю «запаси» підприємства (п. 4 П(С)БО 9) та обліковуються у кількісному і вартісному виразі. Такі відходи можуть оцінюватися (п. 329 Методрекомендацій № 373):

– за ціною можливого використання – якщо підприємство має намір використовувати відходи для власного основного, допоміжного виробництва або для інших потреб. Ціна можливого використання – знижена ціна первинного матеріалу зворотних відходів. Немає критеріїв того, в якому розмірі може бути знижена ціна первинного матеріалу, тож при використанні цього методу є сенс встановити критерії в обліковій політиці підприємства, наприклад, визначити відсоток зниження до первісної ціни;

– за повною ціною первинного матеріалу – в основному, якщо відходи реалізуються стороннім організаціям;

– за справедливою вартістю відходів – тобто фактично це ціна відходів, за якою їх можна реалізувати. Для визначення справедливої вартості відходів підприємство проводить дослідження ринкових цін власними силами або залучає сторонніх фахівців [5].

Обліковою політикою підприємства повинні чітко визначатись методи оцінки відходів, у відповідності до якої і має здійснюватись контроль за правильністю відображення в обліку операцій з відходами.

Відходи, реалізація та/або використання яких у виробничому процесі не передбачається, активом не визнаються. У більшості випадків незворотні відходи відображаються в обліку тільки у кількісному виразі. Витрати на утилізацію цих відходів включаються до інших операційних витрат. Статтею 17 Закону України «Про відходи» передбачено низку обов'язків підприємств у сфері дії цього закону. Зокрема (але не виключно), підприємства зобов'язані:

– вести первинний поточний облік кількості, типу і складу відходів, які утворюються, збираються, перевозяться, зберігаються, обробляються, утилізуються, знешкоджуються та видаляються, і подавати щодо них статистичну звітність в установленому порядку;

– не допускати зберігання та видалення відходів у несанкціонованих місцях або об'єктах;

– своєчасно в установленому порядку сплачувати екологічний податок, що стягується за розміщення відходів;

– надавати місцевим органам виконавчої влади й органам місцевого самоврядування інформацію про відходи та пов'язану з ними діяльність;

– призначати відповідальних осіб у сфері поводження з відходами [5].

Вважаємо, що можна погодитись з твердженням, що в подальшому слід зосередити увагу на перевірці правильності відображення операцій з відходами в первинному обліку суб'єкта господарювання [4].

Слід зауважити, що до 2009 року типові форми первинного обліку відходів не були розроблені і деякі підприємства намагалися обійтись власними силами, розробляючи форми журналів ведення обліку утворення відходів. Але з 1 січня 2009 року за Інструкцією № 342 первинний облік відходів всім суб'єктам господарської діяльності передбачається вести за формою № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари». Запровадження на підприємстві типової форми № 1-ВТ може здійснюватись за наказом керівника підприємства чи керівника відповідної служби підприємства [6].

Але дослідники цього питання сходяться на думці, що на сьогодні, для повноцінного відображення інформації про рух відходів, їх зберігання чи утилізацію використання лише типової форми № 1-ВТ недостатньо, тож підприємства досить часто на практиці використовують нетипову документацію, що деякою мірою ускладнює повноцінний контроль за операціями з відходами.

Стосовно відображення відходів в податковому обліку, зокрема податку на прибуток, виникає питання щодо відображення їх в розрахунку зміни балансової вартості запасів.

Вартість зворотних відходів не вплине на зміну залишків матеріальних цінностей під час проведення перерахунку, так як при оприбуткуванні відходів їх вартість перерозподіляється між запасами і незавершеним виробництвом, змінюється лише місце обліку - з незавершеного виробництва на склад. При цьому вартість відходів зі складу валових витрат не виключається. При реалізації відходів у підприємства, за загально встановленими правилами, повинні виникати валові доходи та податкові зобов'язання по ПДВ [7].

Цілком очевидно, що в даному розрахунку не беруть участь незворотні відходи. Статтею 17 Закону України «Про відходи» передбачено низку обов'язків підприємств у сфері дії цього закону. Зокрема, підприємства зобов'язані: своєчасно в установленому порядку сплачувати екологічний податок, що стягується за розміщення відходів [1].

Також, при перевірці операцій з відходами слід звернути увагу на правильність ведення матеріального балансу та відображення в обліку операцій з відходами. Матеріальний баланс лежить в основі регламенту виробництва і дає можливість оцінити рівень організації технологічного процесу. Тобто чим менша частка різного роду втрат, тим більш правильний процес виробництва, що характеризує досконалість технологічного процесу, а отже, має велике практичне значення [8].

Наступним важливим кроком при здійсненні внутрішнього контролю правильності відображення обліку операцій з відходами виробництва є перевірка фінансової звітності. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб [9; 10]. Але слід звернути увагу на те, що згідно з п. 22 П(С)БО 16 вартість поворотних відходів, отриманих у процесі виробництва, не повинна включатися до складу елементу операційних витрат «Матеріальні витрати» [11].

За п. 12 П(С)БО 16 до складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Прямі матеріальні витрати зменшуються на вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва, які оцінюються у порядку, викладеному в пункті 11 цього Положення (стандарту) [11].

Завершальним етапом внутрішнього контролю повинен бути процес узагальнення результатів перевірки з правильності облікового відображення операцій з відходами. При виявленні невідповідностей або помилок, необхідно встановлювати причини та застосовувати необхідні заходи з усунення невідповідностей і вживати запобіжні заходи щодо попередження їх в майбутньому.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, можна зробити висновок, що внаслідок стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, який сприяє застосуванню окремих методів використання відходів, в тому числі і тих, які ще недавно не мали використання, всі відходи можна розглядати як умовно зворотні, тобто такі, що мають певну цінність. Але недосконала система класифікації відходів зумовлює необхідність науково-обґрунтованого підходу до цієї проблеми. Вибір конкретних ознак, покладених в основу класифікації відходів, має залежати від специфіки діяльності підприємства, а також від його стратегії і тактики. При цьому у своїй діяльності підприємству доцільно використовувати ті класифікації, які не тільки найбільшою мірою відповідають поставленим цілям і завданням, але і можуть бути реалізовані в рамках системи бухгалтерського обліку, а саме в частині фінансового, управлінського та податкового обліку. Також, вкрай необхідна належна організація контролю за виникненням відходів. Це допоможе підприємствам підвищити якісний рівень виробничого процесу і суттєво зменшити виникнення відходів, які неможливо використати в подальшій своїй діяльності з метою задоволення потреб споживачів та отримання економічного ефекту.

Бібліографічний список

1. Про відходи : Закон України від 05.03.1998 № 187/98-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>.
2. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені Наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 № 373 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN30532.html.
3. Рядська В.В. Аудит : [навч. посіб.] / В.В. Рядська, Я.В. Петраков. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 416 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/17810409/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/audit.
4. Очеретько Л.М. Модель внутрішнього контролю правильності облікового відображення операцій з відходами / Л.М. Очеретько, Є.В. Сафронов // Сталий розвиток економіки : [міжн. наук.-виробн. журнал]. – 2015. – № 4. – С. 156-163. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.uniep.km.ua/images/uploads/_4_201529.pdf.
5. Дебет – Кредит online. – 2013. – № 40. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://online.dtki.ua/Book/«ДК»%20№40-2013.epub/navPoint-6>.
6. Про затвердження типової форми первинної облікової документації № 1-ВТ "Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари" та Інструкції щодо її заповнення : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 07.07.2008 № 342 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0824-08>.
7. Бібліотека бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-4ot.info/index.php?section=browse&CatID=205&ArtID=693&ArtPage=2>.
8. Промислова технологія ліків : [підручник] / [За ред. В.І. Чуєшова]. – Х. : Видавництво УкрФА, 2000. – 716 с.
9. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / [Величко О.Г., Голов С.Ф., Голубева Л.А. та ін.]. – Дніпропетровськ : ТОВ "Баланс-Клуб", 2001. – 832 с.
10. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 р. № 996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
11. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16, затверджене наказом Мінфіну від 31 грудня 1999 року № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

References

1. Verkhovna Rada Ukrainy (1998), *Pro vidkhody* [About waste], Zakon Ukrainy dated 05.03.98 no. 187/98-BP, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр> (access date September 01, 2017).
2. Ministerstvo promyslovoi polityky Ukrainy (2007), *Metodychni rekomendatsii z formuvannia sobivartosti produktsii (robit, posluh) u promyslovosti* [Methodical recommendations for the formation of the cost of production (works, services) in industry], Nakaz dated 09.07.2007 no. 373, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN30532.html (access date September 01, 2017).
3. Riadska, V.V. and Petrakov, Ya.V. (2008), *Audyt* [Audit], tutorial, Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 416 p, available at: http://pidruchniki.com/17810409/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/audit (access date September 01, 2017).
4. Ocheretko. L.M. and Safronov, Ye.V. (2015), "Internal control model for correct accounting of waste transactions", *Stalyi rozvytok ekonomiky : [mizhn. nauk.-vyrobn. zhurnal]*, no. 4, pp. 156-163, available at: https://www.uniep.km.ua/images/uploads/_4_201529.pdf (access date September 02, 2017).
5. *Debet – Kredyt online* (2013) [Debit – Credit online], no. 40, available at: <https://online.dtki.ua/Book/«ДК»%20№40-2013.epub/navPoint-6> (access date October 02, 2017).
6. Ministerstvo okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha Ukrainy (2008), *Pro zatverdzhennia typovoi formy pervynnoi oblikovoi dokumentatsii № 1-VT "Oblik vidkhodiv ta pakuvalnykh materialiv i tary" ta Instruksii shchodo yiyi zapovnennia* [About approval of the standard form of primary accounting documents № 1-WC "Accounting for waste and packaging materials and containers" and Instructions for filling it], Nakaz dated 07.07.2008 no. 342, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0824-08> (access date September 02, 2017).
7. *Biblioteka bukhalterskoho obliku* [Library of Accounting], available at: <http://pro-4ot.info/index.php?section=browse&CatID=205&ArtID=693&ArtPage=2> (access date September 03, 2017).
8. Chuieshov, V.I. (2000), *Promyslova tekhnolohiia likiv* [Industrial technology of medicines], Vydavnytstvo UkrFA, Kharkiv, Ukraine, 716 p.
9. Velychko, O.H., Holov, S.F., Holubieva, L.A. et al. (2001), *Bukhhalterskyi oblik ta finansova zvitnist v Ukraini* [Accounting and Financial Reporting in Ukraine], high school textbook, TOV "Balans-Klub", Dnipropetrovsk, Ukraine, 832 p.

10. Verkhovna Rada Ukrainy (1999), *Pro bukhholderskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini* [About Accounting and Financial Reporting in Ukraine], Zakon Ukrainy dated 16.07.99 no. 996, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua> (access date September 03, 2017).

11. Ministerstvo finansiv Ukrainy (1999), *Vytraty* [Costs], *Polozhennia (standart) bukhholderskoho obliku 16* [Regulation (standard) of accounting 26], Nakaz MFU dated 31.12.1999 no. 318, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03> (access date September 03, 2017).

Лищенко О.Г., Стрілець Н.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВІДХОДІВ ВИРОБНИЦТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Мета. Визначення підходів щодо вдосконалення організації обліку та контролю відходів виробництва та операцій з ними для інформаційного забезпечення процесу еколого-економічного управління промисловим підприємством.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження застосовано такі методи: спостереження (для вивчення стану обліку й контролю відходів виробництва); теоретичного узагальнення і порівняння (для розкриття сутності відходів виробництва); аналізу і синтезу (при вивченні впливу утворених відходів виробництва на результати роботи підприємства); групування та деталізації (для удосконалення класифікації відходів виробництва).

Результати. Обґрунтована необхідність належної організації контролю за виникненням відходів з метою задоволення потреб споживачів та отримання економічного ефекту. Розкрито сутність напрямів удосконалення організації обліку та контролю відходів виробництва, що дозволяє підвищити якість інформаційного забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень.

Наукова новизна. Запропоновано практичні рекомендації, які в сукупності забезпечать розв'язання на теоретичному та прикладному рівнях комплексу завдань, пов'язаних із удосконаленням організації і методики обліку й контролю відходів виробництва та операцій з ними з метою еколого-економічного управління.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані при формуванні облікової інформації про відходи виробництва та операції з ними, удосконаленні методики їх обліку і контролю, що забезпечує оптимізацію управлінських рішень внутрішніми користувачами й уможлиблює об'єктивну оцінку еколого-економічної роботи на підприємстві та його структурних підрозділах.

Ключові слова: відходи виробництва, внутрішній контроль, зворотні відходи, безповоротні відходи, методи оцінки відходів, первинний облік відходів виробництва.

Lyshchenko O.H., Strilets N.V. ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND CONTROL OF WASTE OF PRODUCTION AS A PRECONDITION FOR THEIR EFFECTIVE USE

Purpose. Definition of approaches to improving the organization of accounting and control of waste of production and operations with them for information provision of the process of environmental and economic management by an industrial enterprise.

Methodology of research. To achieve the goal in the research process, the following methods have been used: observation (for studying the state of accounting and control of waste products); theoretical generalization and comparison (for the disclosure of the essence of waste products); analysis and synthesis (when studying the effect of generated waste production on the results of the enterprise); grouping and detailing (to improve the classification of waste products).

Findings. The necessity of proper control of the occurrence of waste was grounded in order to meet the needs of consumers and obtain an economic effect. It was disclosed the essence of directions of improvement of the organization of accounting and control of waste of production, which allows to improve the quality of information support for the adoption of effective management decisions.

Originality. Practical recommendations, which in aggregate will provide solution at the theoretical and applied levels of a complex of tasks related to the improvement of the organization and methods of recording and control of waste of production and operations with them for the purpose of ecological and economic management, were proposed.

Practical value. The results of the research can be used in the formation of accounting information on waste production and operations with them, improving the methodology of their accounting and control, which provides optimization of management decisions by internal users and enables an objective assessment of ecological and economic work in the enterprise and its structural divisions.

Key words: waste of production, internal control, return waste, non-return wastes, methods of assessment of waste, primary accounting of waste of production.

Лыщенко Е.Г., Стрелец Н.В. ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕТА И КОНТРОЛЯ ОТХОДОВ ПРОИЗВОДСТВА КАК ПРЕДПОСЫЛКА ИХ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

Цель. Определение подходов по совершенствованию организации учета и контроля отходов производства и операций с ними для информационного обеспечения процесса эколого-экономического управления промышленным предприятием.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели в процессе исследования применены следующие методы: наблюдение (для изучения состояния учета и контроля отходов производства); теоретического обобщения и сравнения (для раскрытия сущности отходов производства); анализа и синтеза (при изучении влияния образованных отходов производства на результаты работы предприятия); группировки и детализации (для усовершенствования классификации отходов производства).

Результаты. Обоснована необходимость надлежащей организации контроля за возникновением отходов с целью удовлетворения потребностей потребителей и получения экономического эффекта. Раскрыта сущность

направлений совершенствования организации учета и контроля отходов производства, что позволяет повысить качество информационного обеспечения принятия эффективных управленческих решений.

Научная новизна. Предложены практические рекомендации, которые в совокупности обеспечат решение на теоретическом и прикладном уровнях комплекса задач, связанных с совершенствованием организации и методики учета и контроля отходов производства и операций с ними с целью эколого-экономического управления.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы при формировании учетной информации об отходах производства и операции с ними, совершенствовании методики их учета и контроля, что обеспечивает оптимизацию управленческих решений внутренними пользователями и делает возможной объективную оценку эколого-экономической работы на предприятии и его структурных подразделениях.

Ключевые слова: отходы производства, внутренний контроль, возвратные отходы, безвозвратные отходы, методы оценки отходов, первичный учет отходов производства.